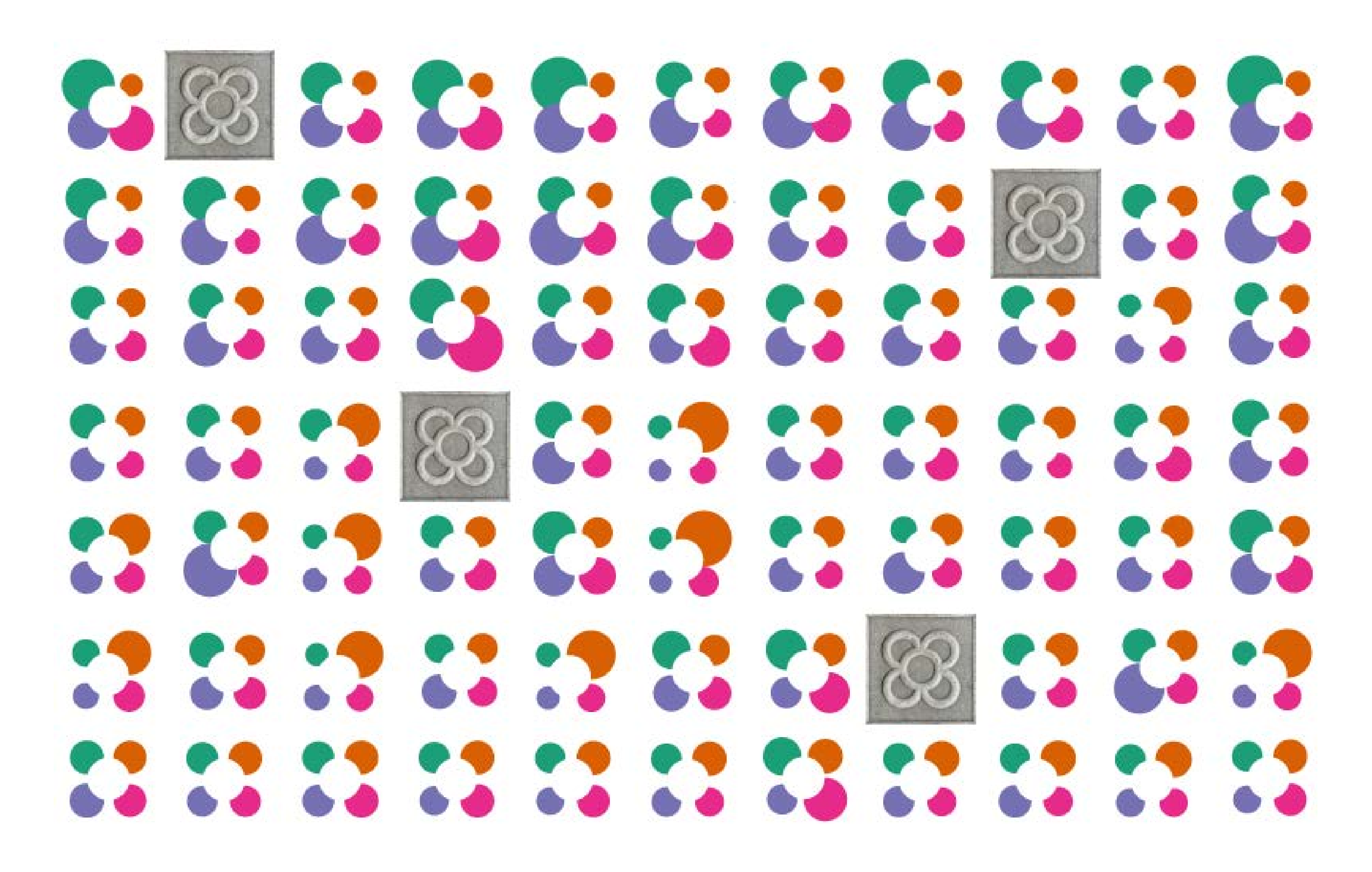


Barcelona,
ciutat de ciutats: radiografia de la diversitat



Moltes ciutats en una: retrat de la desigualtat a Barcelona

El barri més ric de Barcelona, Pedralbes, té una renda set vegades superior al més pobre, Ciutat Meridiana. Entre un i l'altre, 73 barris de Barcelona. Presentem les seves dades en un infogràfic

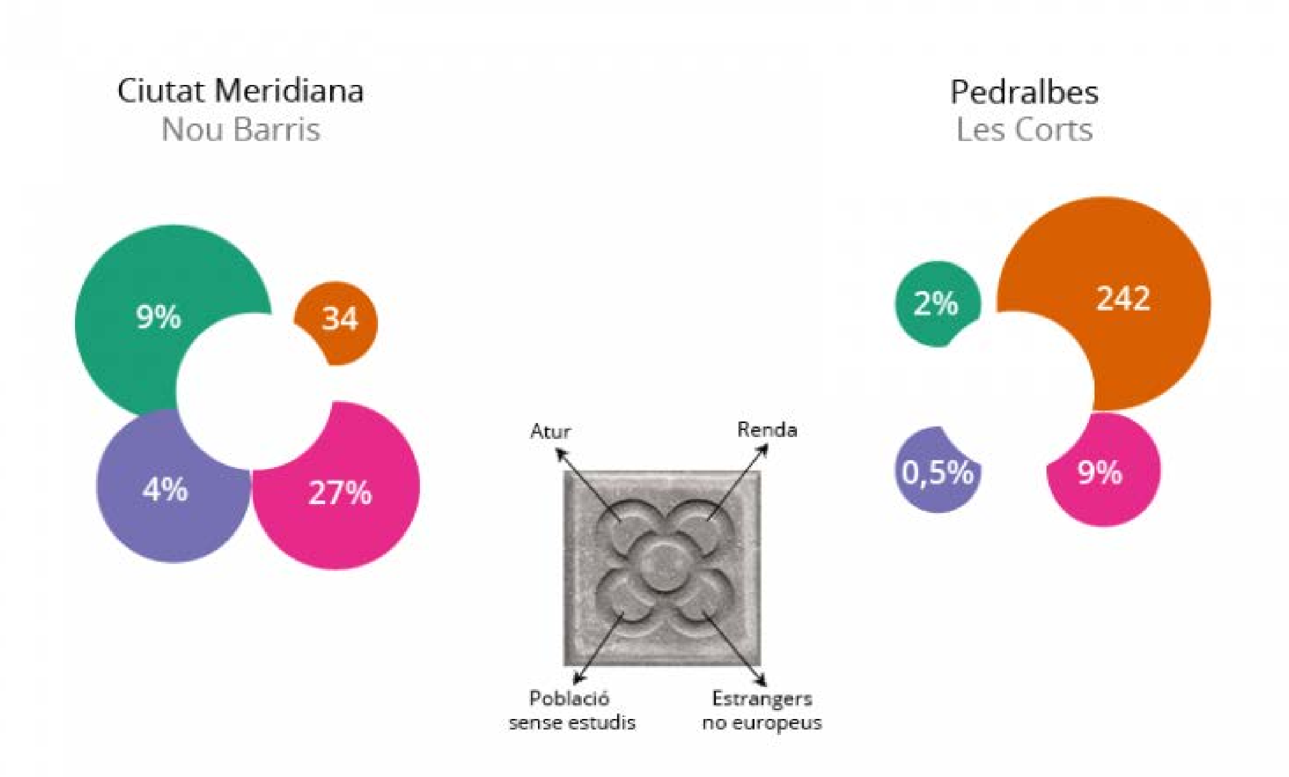
Poc més de deu quilòmetres separen els barris barcelonins de Pedralbes i Ciutat Meridiana. Però en termes de riquesa, aquesta distància equival a la que existeix entre Nova York i Medellín: set vegades més. Són casos extrems: el barri més ric de Barcelona, Pedralbes, té una renda familiar set vegades més gran que el barri més pobre, Ciutat Meridiana. Si l'índex de Barcelona és cent, a Pedralbes arriba als 242 punts i a Ciutat Meridiana es queda en 34. Són els barris que trenquen l'estadística, però entre un i altre, a Barcelona hi ha gairebé el doble de barris pobres que de barris rics. Això és Barcelona. Una barreja, moltes vegades imperfecta, de riquesa i pobresa; atur i plena ocupació; persones sense

estudis i altres altament qualificades; immigrants de necessitat i immigrants que busquen una ciutat que els enlluerna.

El gràfic que acompanya aquest text és una mostra de totes aquestes desigualtats. I si s'observen els "pètals" que representen el panot, la rajola tradicional dels carrers de la ciutat, s'observarà com creixen a Pedralbes els mateixos pètals que disminueixen a Ciutat Meridiana.

infanta Cristina vivien en aquest barri.

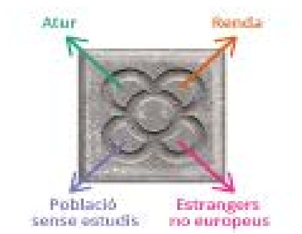
Ciutat Meridiana és tot el contrari: un barri dormitori, construït a mitjans dels anys seixanta en un enclavament en el qual en principi es va pensar ubicar el nou cementiri de Barcelona. Però el terreny era massa humit i es va descartar, de manera que el cementiri es va aixecar una mica més enrere, al bosc situat a esquena del barri. No era lloc per als morts però sí que ho va ser per als vius.



Pedralbes i Ciutat Meridiana comparteixen ubicació a la falda de la serra de Collserola. El primer al sud-oest i el segon al nord-oest. Però poc més. Difícilment els ciutadans d'un barri apareixaran en l' altre. Pedralbes és un racó plàcid en un dels extrems de la ciutat. Un lloc de carrers tranquils, cases unifamiliars i jardins. Iñaki Urdangarín i la

Amb tot, alguna cosa sí que tenen en comú els dos barris: era a Pedralbes a on vivien els promotors immobiliaris que van aixecar aquella mena de rusc d'abelles que semblen Ciutat Meridiana i altres barris dormitori. El més destacat d'ells, Joan Antoni Samaranch, abans de convertir-se en el president del Comitè Olímpic Internacional.

Les desigualtats entre els barris de Barcelona



Ordena els barris segons:

Atur | Renda | Població sense estudis | Estrangers no europeus | Districte




















Dos tipus diferents d'immigració

Avui, els habitatges de Ciutat Meridiana són els que més desnonaments pateixen de tot Barcelona. El barri lidera també el nombre d'estrangers que no procedeixen de la Unió Europea (una mica més del 26 per cent) i només el supera el Raval, amb gairebé un quaranta per cent. Els immigrants han arribat, sobretot, d'Hondures i Pakistan.

A l' altra cara del mirall estan Pedralbes i els barris contingus de Sarrià, Sant Gervasi i Tres Torres. Si a Ciutat Meridiana i altres zones de Nou Barris no arriba al dos per cent el nombre d' estrangers procedents de la Unió Europea, en els barris rics frega el deu per cent i la seva situació és ben diferent. Es tracta, sobretot, d'estudiants o executius atrets per la vitalitat econòmica, empresarial i pel bon nivell de les universitats i escoles de negocis de Barcelona. Dos dels centres més qualificats a escala mundial estan a Pedralbes: Esade i Iese. La primera depèn dels Jesuïtes i la segona, de l'Opus Dei.

Amb aquestes circumstàncies, tampoc pot sorprendre que la taxa d'atur a Ciutat Meridiana rondi el deu per cent, mentre que a Pedralbes i els seus barris limítrofs no arriba al dos per cent. Ni tampoc resulta estrany que la població sense estudis se situï al voltant del quatre per cent a Nou Barris i no arribi a l'u per cent a Pedralbes i voltants.

En els últims anys, després de la crisi, Barcelona ha experimentat una evolució similar a la d'altres grans ciutats. S'accentuen els desequilibris i semblen disminuir les classes mitjanes. A hores d'ara, 52 barris tenen una renda familiar per sota de la mitjana de la ciutat, mentre només 21 superen aquest índex. Pedralbes i Ciutat Meridiana són els extrems, sí, però si considerréssim que la mitjana de Barcelona seria representatiu de les classes mitjanes , ara mateix hi ha més barris que s'acosten a la pobresa que zones que s'aproximin a la riquesa.

per J. J. Caballero

Infografia i tractament de dades: Victòria Oliveres



Sarrià-Sant Gervasi, el districte de les altures

Expliquem els barris més benestants, amb els millors registres de renda. Amb més escoles privades. Amb els habitatges més grans i millor equipats

A l'Edat Mitjana, les famílies amb més recursos van fixar-se en Sarrià. Volien fugir d'aquella Barcelona constreta entre muralles i devastada per les epidèmies i van veure en aquell indret al peu de la muntanya el lloc perfecte per a la seva salut. Centenars d'anys després, a principis del segle XIX, les famílies amb més recursos van tornar a fixar-se en Sarrià. De nou, volien fugir d'aquella Barcelona cada vegada més constreta entre muralles i cada vegada més poblada i insalubre i van veure en aquella terra fèrtil al peu de la muntanya el lloc perfecte per al seu repòs. I avui, Sarrià i la seva zona d'influència encapçala el rànquing de la renda a Barcelona. I és, al mateix temps, el lloc on hi ha menys aturats, menys població sense estudis i menys estrangers extracomunitaris. Un lloc de privilegi.



Al districte hi ha 47 centres escolars. Vuit de cada deu són centres privats o concertats, molts d'ells religiosos.

Això era el que buscava la burgesia que s'allunyava de Barcelona, un lloc de privilegi en el qual passar l'estiu, allunyats d'un mar infecte i una humitat insana. Per això, quan arribava la calor, carregaven a la tartana els seus estris i emprenien el camí. Una mica més d'una hora trigaven els carruatges a travessar el despoblat pla de Barcelona abans d'arribar al seu destí estiuenc. Més o menys el temps que anys després trigarien a arribar als seus nous llocs d'estiueig i cap de setmana: primer van ser les finques del Maresme, després les masies de l'Empordà i més tard les cases amb sostre de pissarra de la Cerdanya.

Però llavors Sarrià ja no era només un conjunt de masies envoltades de terres de conreu. Els ordes religiosos també havien vist en aquell territori i en la riquesa de les seves terres el lloc perfecte per emplaçar els seus convents. Des del segle XVIII, es van multiplicar: clarisses, agustins, caputxins, salesians, jesuïtes, escolapis, dominics. Això explica que Sarrià sigui avui, amb tota probabilitat, el lloc d'Espanya amb major concentració de col·legis per metre quadrat. Al districte de Sarrià-Sant Gervasi hi ha actualment 47 escoles i instituts, i vuit de cada deu són centres privats o concertats, molts d'ells religiosos. És l'únic districte amb més de tres centres educatius per cada 10.000 habitants.

Al districte hi ha 47 centres escolars. Vuit de cada deu són centres privats o concertats, molts d'ells religiosos.

El nombre més gran d'universitaris
Aquesta àmplia dotació educativa contribueix al fet que els seus habitants tinguin la millor formació: més de la meitat dels residents a Sarrià (un 60%) tenen estudis universitaris o post universitaris (màster, postgrau, doctorats). A l'altre extrem, de nou apareix Nou Barris, amb només un 16% de persones amb aquesta formació.

Si el concepte "autònoms sense treballadors a càrrec" correspon a professions liberals, Sarrià de nou encapçala el rànquing, amb gairebé un 20%. I si, com també dicta la lògica, el concepte "treballa per compte propi i té treballadors al seu càrrec" es refereix a empresaris, de nou Sarrià està al capdavant, amb gairebé un 10% d'habitants en aquesta situació laboral. En un i altre cas, Nou Barris se situa a la cua (9% i 2%, respectivament).

Els pisos més grans i més cars
A mesura que la demanda de terrenys a Sarrià es feia més intensa, els ordes religiosos es desprenien de part de les seves terres de labor i es transformaven en zona edificable. Aquests pisos són avui els més grans i els més cars de Barcelona, amb una superfície mitjana de 135 metres quadrats i un cost d'hipoteca o un lloguer per sobre dels mil euros mensuals.

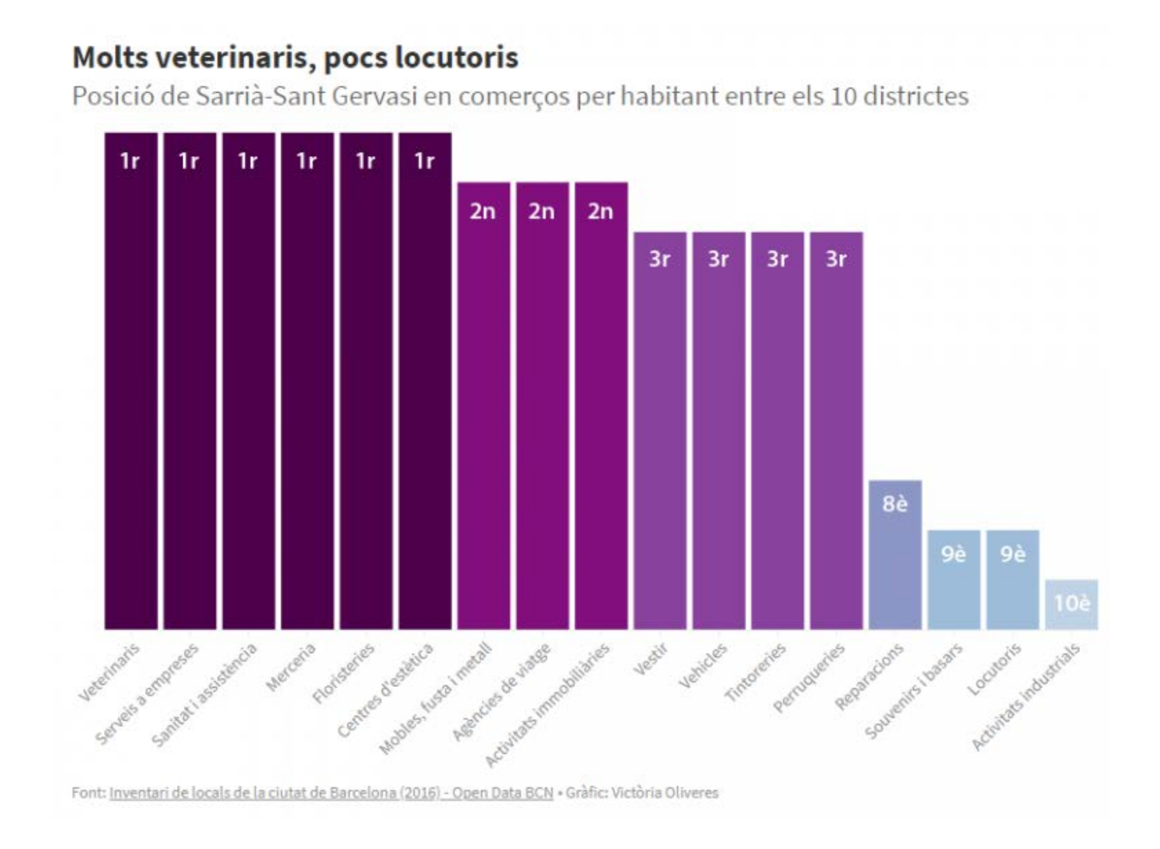
Mentre a l'altre extrem de la ciutat es construïen habitatges precaris d'entre 70 i 90 metres quadrats, a Sarrià s'aixecaven pisos que rondaven els 200 metres quadrats i que acostumaven a tenir tres lavabos: dos per a la família i un tercer per al servei. Un servei que comptava, òbviament, amb la seva corresponent entrada segregada de l'accés principal a l'edifici. Encara abunden els portals en què sobre la porta més petita es distingeix clarament el rètol de "Servei".



Encara abunden els portals amb el rètol de "Servei". És l'entrada segregada per les persones de l'anomenat 'servei domèstic'

Flourish logoA Flourish data visualisation
Al districte de Sarrià-Sant Gervasi hi ha uns 25.000 habitatges que tenen entre 120 i més de 200 metres quadrats. A l'altre extrem, Nou Barris té 27.000 habitatges que no arriben als 60 metres quadrats. La superfície mitjana dels pisos a Barcelona és de 88 metres quadrats i el districte amb habitatges més petits és Nou Barris, on, de mitjana, freguen els 68 metres quadrats. En aquest rànquing se situen també per sota de la mitjana Ciutat Vella (70 metres quadrats), Sants-Montjuïc (76,8), Sant Martí (79), Gràcia (86,3), Sant Andreu (86,8) i Horta-Guinardó (87,7). Al costat de Sarrià i els seus 135,4 metres quadrats de superfície, trenquen l'estadística les Corts (109,3) i l'Eixample (92). La

El Carrer Major és el cor cívic i comercial del barri. Conserva l'ambient més tradicional de Sarrià.



superfície més habitual de l'habitatge a Barcelona se situa entre els 60 i els 90 metres quadrats, amb un total de 27.000 pisos (quatre de cada deu).

Lavabos, rentavaixelles, cotxes i floristeries

Les cases són també les més equipades, amb abundància de lavabos i electrodomèstics. És l'únic lloc de la ciutat on hi ha de mitjana dos lavabos en cada llar (cal no oblidar que hi ha un nucli antic on no n'hi ha d'haver més d'un, el que significa que en moltes llars n'hi ha tres) i les tres quartes parts dels pisos tenen rentaplats. A més, set de cada deu habitatges tenen automòbil.

Si el tipus de comerç és un altre indicatiu del perfil del barri, Sarrià és el que posseeix més floristeries, merceries, centres d'estètica, clíniques veterinàries i oficines de CaixaBank per habitant. I si l'escassetat d'un altre tipus de comerç també reflecteix als seus veïns, cal apuntar que és, juntament amb Les Corts, el que té menys locutoris per habitant: només quatre en tot l'extens districte enfront dels 39 de Sants.

En l'actualitat, la zona més rica del districte és Tres Torres, on la renda duplica la mitjana de Barcelona. Durant el franquisme, tots aquests barris rics van quedar englobats en el concepte de "la Bonanova", que era una mena de "més que un barri". Teresa, la jove de bona família de la qual es va enamorar el "Pijoaparte" creat per Juan Marsé, era "de la Bonanova". Els pijos, aquells joves que calçaven Sebago, portaven texans Levi's i lluïen polos Lacoste o Fred Perry, eren "de la Bonanova". A les famílies de bé, en definitiva, els agradava dir que vivien a "la Bonanova". Avui Sarrià representa tot allò que la Bonanova va significar cinquanta anys enrere.

per J. J. Caballero

Infografia i tractament de dades: Victòria Oliveres



Poblenou, el repte de mantenir l'equilibri entre vida i treball

Poblenou és el barri del talent. De la tecnologia. Sempre en transformació, a la recerca de l'equilibri entre habitatge i indústria (tecnològica) perquè el barri no deixi de ser el que va ser. Perquè sigui un bon lloc tant per treballar-hi com per residir-hi

No hi ha cap altre lloc a Barcelona amb tant talent per metre quadrat. El Poblenou i els seus barris d'influència concentren el nombre més gran d'universitaris de la ciutat. El rècord l'ostenta la Vila Olímpica, amb un 53% de llicenciats, però altres tres barris també superen la mitjana de Barcelona: 40% a Diagonal Mar, 35% a Llacuna i 25% al Poblenou.

Una estadística pel que fa als residents, però que creixeria notablement si s'inclogués a les persones que estudien o treballen al 22 @, on hi ha deu seus universitàries i uns 10.000 alumnes. Entre els que estudien i els que treballen en el sector tecnològic sumen un 70% de llicenciats. És un districte de talent, no un barri de negocis: es veuen poques corbates i abunden els texans, les sneakers i les samarretes.

Poblenou és un dels barris més equilibrats de Barcelona, ja que calca pràcticament les estadístiques de la mitjana de la ciutat pel que fa a renda, atur, nivell d'estudis i població estrangera.

El model 22 @

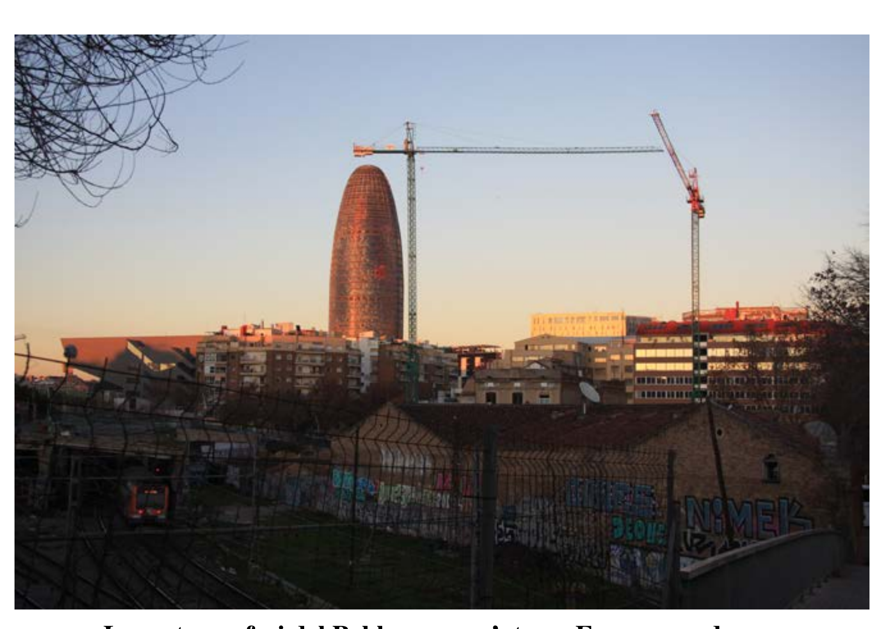
I dins la seva àrea d'influència, el 22 @ es projecta molt més enllà de la ciutat. El barri de la innovació ha estat determinant perquè Barcelona sigui considerada una de les ciutats tecnològiques del món. En el llunyà 2001 el setmanari Newsweek la incloïa en un rànquing al costat d'Oakland (Califòrnia), Omaha (Nebraska), Tulsa (Oklahoma), Huntsville (Alabama), Akron (Ohio), Campina Grande (Brasil), la Costa Blava i Suzhou (Xina). I més recentment, el 2014, la Comissió Europea va designar a Barcelona com a capital europea de la innovació, per "la introducció de noves tecnologies per acostar la ciutat als ciutadans".

Va ser també considerada com a ciutat europea del futur, al costat de Londres, París, Moscou i Estocolm i definida com la quarta més creativa, només superada per Londres, Nova York i Berlín. I ja per darrere de la capital catalana, els consultats en una enquesta realitzada per Barcelona Centre de Disseny (BCD) situaven a Milà, Tòquio, París, San Francisco, Amsterdam i Copenhaguen.



L'edifici Media-Tic està situat davant una 'superilla', una àrea sense tràfic que gaudeixen especialment els nens

El barri del 22 @ és un dels exponents més representatius d'un districte en procés de metamorfosi des dels anys setanta del segle passat, que es va iniciar amb la marxa de les indústries que ocupaven gran part del barri (Macosa, Metalls i Argenteria Ribera, Torras Ferreria i Construccions, Motor Ibèrica, Oliva Artés, Can Saladrigas, Can Felipa, Ca l'Aranyó …). Fins a la dècada dels noranta, la zona compresa entre el carrer Marina i la Rambla del Poblenou era una mena d'erm quan acabava la jornada laboral.



La metamorfosi del Poblenou no s'atura. Encara queden grans espais per rehabilitar i solars per edificar



La construcció de la Vila Olímpica, a principis dels noranta, va representar l'apertura al mar de Barcelona

Èxit tardà de la Vila Olímpica

La segona gran transformació va ser la construcció de la Vila Olímpica, a principis dels noranta. El debat sobre si havia de ser un barri d'habitatge social o un barri estandarditzat de la ciutat es va salvar a favor de la segona opció, especialment a causa del precedent de Berlín, on la seva Vila Olímpica va acabar convertida en un gueto.

Pocs confiaven, però, en l'èxit d'aquella proposta urbanística. La primera immobiliària que va creure en el projecte era madrilenya. I el mateix va passar quan es va tractar d'escollir aquella zona com a lloc de residència: els pisos van trigar anys a ser ocupats, els comerços apareixien buits (no hi havia cap supermercat, per exemple) i només semblava ser atractiva per passejar el cap de setmana. Amb el temps s'ha demostrat que l'aposta ha funcionat. Tant que el preu del metre quadrat de lloguer ocupa la tercera posició de Barcelona (16,3 euros el metre quadrat).

Convivència d'habitatge i indústria

L'última transformació, encara en marxa, és el Districte 22 @, una idea que contenia un cert punt de nostàlgia: aconseguir que el Poblenou fos un barri on convisquessin habitatge i indústria, com sempre havia estat. Això és el que significa la qualificació 22 A en el Pla General Metropolità de Barcelona i per això la zona ha estat anomenada d'aquesta manera, canviant l'A per l'@, com una picada d'ull al seu passat, tot i que ara la indústria pesant, insalubre, contaminant i perillosa, ha estat substituïda per indústria tecnològica.

La crisi va alentir el creixement, però s'ha recuperat en els últims anys. El projecte, quan es completi, afectarà dos milions de metres quadrats de superfície. Fins al 2015 s'hi havien creat 93.000 llocs de treball, segons el Cens d'Empreses, un terç d'elles amb requeriment de titulació universitària. El Cens també xifra en gairebé 9.000 les empreses que hi ha en aquesta zona de la capital catalana, més de la meitat de les quals creades o traslladades a partir de l'any 2000.

En els últims mesos el 22 @ ha estat sotmès a una certa revisió, especialment amb l'objectiu de frenar la pressió turística, primera preocupació entre els habitants del Poblenou. Amb els retocs aprovats es

construiran menys hotels i hi haurà més habitatge social.

La zona també ha estat escenari de l'experiment urbà de les Superilles, una iniciativa que és seguida amb atenció per diverses ciutats del món, entre elles Nova York. Carrers que fa uns pocs anys suportaven un tràfic intens són ara un recés de pau, amb arbres i taules on fins i tot és possible escoltar piular dels ocells, cosa impensable al Poblenou fa no tants anys.

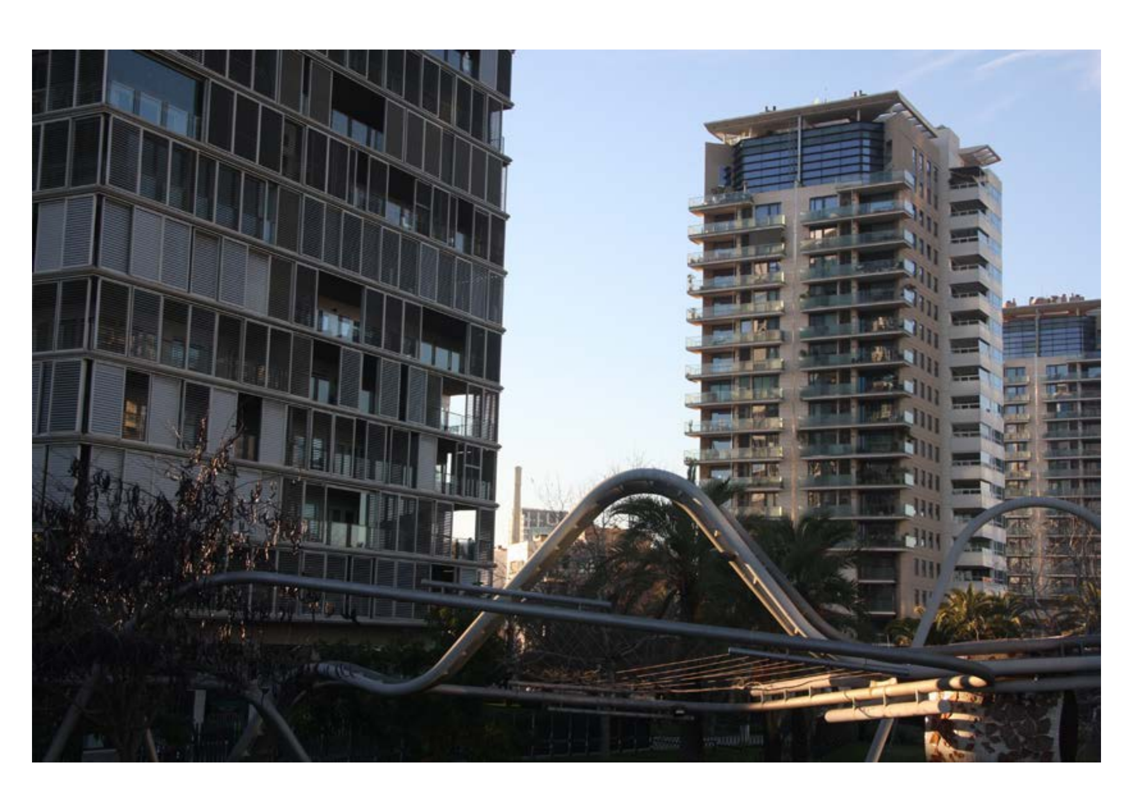
De l'antiga 'Manchester catalana' queden unes quantes xemeneies i sobretot fàbriques i tallers reconvertits per als nous usos. El maó vist és el signe distintiu d'aquests espais que conviuen amb les més noves construccions de la ciutat. I aquest homenatge a l'antic barri fabril és el que està també present a la Vila Olímpica. Els arquitectes que van dissenyar els edificis d'habitatges només tenien una condició: havien de ser aixecats en maó vist.

Diagonal Mar, el barri més car

La metamorfosi es completa, de moment, amb el Fòrum i la seva zona d'influència, especialment Diagonal Mar. Aquesta operació va significar un debat entre arquitectes, perquè es trencava el model característic de ciutat, més enllà del 'skyline' de Barcelona, que canvia absolutament en aquest punt. Diagonal Mar és ara el barri amb el preu de l'habitatge més elevat, amb una mitjana de 6.000 euros el metre quadrat (va ser encara més car abans de la bombolla immobiliària).

Després de molts anys sense oferta d'habitatge, ara les coses són ben diferents. Diagonal Mar és un barri jove (una mica més del 20% de la població té menys de 20 anys i un 30% tenen entre 35 i 49 anys). La Vila Olímpica ocupa el primer lloc a la ciutat pel que fa a població d'entre 50 i 69 anys (un 25%), que es correspon amb els veïns que van ocupar els habitatges olímpics a partir de mitjans dels anys noranta del segle passat, matrimonis que en aquells moments tenien entre trenta i quaranta anys.

per J. J. Caballero



Després d ela Vila Olímpica, va venir Diagonal Mar. Aquesta operació va representar un canvi radical de l'urbanisme de la ciutat


Foto: Manuellebron

Gentrificació: mutació social de les ciutats

Les transformacions urbanístiques tenen com a objectiu millorar l'entorn i la qualitat de vida dels seus habitants. Sovint, però, aquestes revaloritzacions porten associats altres processos que no només canvien la fesomia de la ciutat sinó els seus usos socials i, per tant, la seva personalitat. És el que es coneix com a gentrificació: la substitució dels veïns d'un barri per d'altres de major poder adquisitiu. Aquest fenomen s'ha produït a grans ciutats com Nova York o Londres i ha arribat també a Madrid i Barcelona on la metamorfosi dels barris de tota la vida és innegable.

Substitució social i comercial

El terme gentrificació prové de la paraula anglesa gentry i fa referència a l'alta burgesia, la classe social que se situa per sota de la noblesa. El va fer servir per primera vegada la sociòloga anglesa Ruth Glass als anys seixanta per descriure els canvis socials que s'estaven produint a Londres en relació al territori.

Els barris, sovint degradats, són rehabilitats. Aquest fet comporta un augment dels preus dels lloguers

o de compra. Les constructores es veuen atretes per unes zones amb noves possibilitats turístiques i comercials i compren solars per a la construcció d'edificis d'alt nivell de més alçada que els existents. De vegades, no construeixen edificis nous sinó que compren blocs sencers i els rehabiliten. Aquestes pràctiques comporten un increment del preu de l'habitatge i els veïns tradicionals es veuen expulsats del seu propi barri.

Amb l'arribada dels nous veïns, també es transformen les botigues de la zona. Ja no són els petits comerços que donaven servei quotidià. Els 'gentry' disposen de més poder adquisitiu i aterren nous locals enfocats a aquesta nova clientela: restaurants de moda, botigues de dissenyadors, comerços exclusius, etc… D'aquesta manera, el petit comerç també es veu desplaçats del seu propi barri. S'ha produït l'aburgesament de la zona.

Canvi de personalitat

A poc a poc, aquestes zones que han patit el procés de gentrificació veuen erosionada la seva personalitat que se substitueix per una identitat prefabricada vulnerable a les tendències de moda i les voluntats dels turistes. Els veïns tradicionals es muden als barris perifèrics on el preu del lloguer i l'habitatge és més assequible a les seves butxaques.

A banda del desplaçament dels veïns i la revalorització de l'entorn, la gentrificació comporta altres fenòmens com la substitució dels habitatges de lloguer pels de compra i la disminució del nombre de persones que viuen a cada pis. Així doncs, també es produeix una disminució de la densitat poblacional. De vegades, fins i tot aquests habitatges de luxe estan destinats al lloguer temporal.

Els experts calculen que la gentrificació és un procés gradual que es desenvolupa en un període d'entre 5 a 15 anys i comporta l'augment del preu de l'habitatge entre un 10 i un 20%.

Increment dels preus de l'habitatge

Després de la crisi econòmica i la bombolla immobiliària en què el preu dels pisos es va ressentir, s'observa una tendència a l'alça. Així, segons un informe de la taxadora Tinsa, el preu de l'habitatge s'ha incrementat en un 21,7% durant l'últim any a Barcelona. Aquesta xifra és vuit vegades superior a la mitjana espanyola, on el preu de l'habitatge ha pujat un 2,7% durant el 2016.

A la Ciutat Comtal, l'increment del preu de l'habitatge s'ha donat a tots els barris de la ciutat, tot i que de manera desigual. Districtes com Ciutat Vella, amb més pressió turística, han patit un augment del 35,7% mentre que la pujada ha estat més moderada a barris perifèrics com Sants-Montjuic (22,6%), Horta Guinardó (20,8%), Nou Barris (14,9%) o Sant Andreu (14,6%).

per Carolina Clemente


Montserrat Caballé i
aquella ‘Barcelona’ inoblidable